

AVRUPA VATANDAŞLIK SÖZLEŞMESİ VE KKTC YURTTAŞLIK HUKUKUNDA YURTTAŞLIĞIN KAYBI

*Arş. Gör. Ulvi Nail GÜN**

Öz

Devletler, kendi egemenlikleri çerçevesinde vatandaşlıklarının nasıl kazanılacağını ve kaybedileceğini serbestçe düzenleme yetkisine sahiptirler. Bu düzenlemeleri yaparlarken uluslararası sözleşmeleri de dikkate almaları beklenir. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde ("Sözleşme") devletlerin vatandaşlık hukukunun temel ilkeleri yeniden değerlendirilmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin tarafı olmamasına rağmen vatandaşlık hukuku açısından uluslararası anlamda en kapsamlı ve güncel metin olması nedeniyle çalışmamızda öncelikle Sözleşme'de vatandaşlığın kaybı müessesesinin nasıl düzenlendiği incelenmiştir. Daha sonra ise KKTC Yurttaşlık Yasası'nda ("Yasa") ve KKTC İç İşleri Bakanlığı'nın mevcut Yurttaşlık Yasası'nı günün koşullarına uygun hale getirmek amacıyla hazırlamış olduğu Yurttaşlık Yasa Tasarısı'nda ("Tasarı") yurttaşlığın kaybına ilişkin düzenlemelere değinilmiş ve Sözleşme ile karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, KKTC Yurttaşlık Yasası, KKTC Yurttaşlık Yasa Tasarısı, yurttaşlığın kaybı, yurttaşlığa alınmanın iptali

* Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı (e-posta: ulvi.gun@emu.edu.tr) (Makale Gönderim Tarihleri: 07.03.2017-25.04.2017/ Makale Kabul Tarihleri: 20.06.2017-29.05.2017)

**THE EUROPEAN CONVENTION ON NATIONALITY AND
THE LOSS OF CITIZENSHIP
IN THE CITIZENSHIP LAW OF TRNC**

Abstract

The states have the freedom to regulate acquisition and loss of their citizenship within the framework of sovereignty principle. The states are expected to consider international conventions when regulating their nationality laws. The basic principles of the citizenship law have been reconsidered under the European Convention on Nationality. Although the Turkish Republic of Northern Cyprus (“TRNC”) is not party to the Convention, since it is the most recent and comprehensive international document, in this study we firstly examined. Then we examined how the loss of citizenship under the Citizenship Law of TRNC (“Law”) and Draft Citizenship Law (“Draft”), which is prepared by the Ministry of Interior Affairs in order to update the Citizenship Law and thereafter, compared then with the Convention.

Keywords

The European Convention on Nationality, The Citizenship Act of TRNC, The Draft Citizenship Act of TRNC, loss of citizenship, cancellation of citizenship

GİRİŞ

Vatandaşlık, gerçek kişileri ve şeyleri (uçak, gemi ve tüzel kişiler) devletlere bağlayan hukuki ve siyasi bağ olarak tanımlanmaktadır. Yani, kişilerin bir devlete olan aidiyetini vatandaşlıkları belirlemektedir. Bu bağlamda, devletler de, kendi vatandaşları ile başka devletlere hukuki bir bağ ile bağlı olan kişileri yani, yabancıları ve herhangi bir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan kişileri yani, vatansızları ayırmak istemektedirler. Devletler, kimlerin hangi şartlar altında kendi vatandaşlığını kazanabileceğini ve kimlerin de bu vatandaşlık bağının nasıl ve hangi şartlar altında son bulacağını serbestçe düzenleme yetkisini ellerinde bulundurmaktadırlar. Devletlerin kendi egemenlik haklarından doğan vatandaşlık düzenlemelerindeki bu serbestlik sınırsız değildir. Bu düzenlemeler yapılırken devletlerden milletlerarası sözleşmelere ve vatandaşlık hukukunun temel ilkelerine uygun hareket etmeleri beklenmektedir. Bu ilkelere uyarınca, herkesin vatandaşlığı olmalı, kişi vatandaşlığından keyfi olarak mahrum bırakılmamalı, vatandaşlık kişiye zorla yükletilmemeli vatandaşlığı terke zorlanmamalı, son olarak da vatansızlık önlenmelidir.

Vatandaşlıkla ilgili olarak milletlerarası alanda pek çok çalışma yapılmıştır. Bunların ilki 1930 tarihli “Vatandaşlık Hukukundan Doğan İhtilaflara İlişkin Lahey Sözleşmesi”dir¹. Bu Sözleşme’yi vatansızlık, çok vatandaşlığı önleme, vatandaşlığın kişiye zorla yükletilmemesi, mülteciler ve insan haklarıyla ilgili birçok milletlerarası sözleşme izlemiştir. Avrupa Konseyi de 1960’lı yıllardan beri vatandaşlıkla ilgili çalışmalar yapmaktadır. Örneğin, 1963 yılında “Çok Vatandaşlık Hallerinin Azaltılması ve Çok Vatandaşlık Halinde Askerlik Yükümlülüğüne Dair Sözleşme²” akdedilmiştir. Avrupa devletlerinde bulunan göçmen işçilerin oturdukları ülke ile entegrasyonunu sağlama, artan oranda farklı vatandaşlıktaki kişilerin evlilikleri ve onların

¹ League of Nations, Convention on Certain Questions Relating to the Conflict of Nationality Law, 13 April 1930, League of Nations, Treaty Series, vol. 179, p. 89, No. 4137, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3b00.html> (erişim tarihi 27 Haziran 2017).

² Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and on Military Obligations in Cases of Multiple Nationality, European Treaty Series - No. 43, Strasbourg, 6.V.1963, <https://rm.coe.int/168006b659> (erişim tarihi 27 Haziran 2017).

çocuklarının vatandaşlık durumları gibi gerekçeler Avrupa Konseyi'ni yeni bir sözleşme hazırlamaya yöneltmiş ve bunu sonucunda 6 Kasım 1997'de imzaya açılan "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi("Sözleşme")³, 1 Mart 2000'de yürürlüğe girmiştir⁴. Avrupa Konseyi, hazırladığı bu Sözleşme'nin vatandaşlıkla ilgili ilkeleri ve kuralları tespit eden, vatandaşlık konusunda milli ve milletlerarası hukuklardaki son eğilimleri yansıtan ilk milletlerarası metin olduğunu belirtmektedir⁵. Vatandaşlık konularında ayrımcılığın önlenmesi ve çok vatandaşlığa ilişkin olarak milli hukukların farklı yaklaşımlar sergilemesi nedeniyle çok vatandaşlığa sahip kişilere ilişkin uygun çözümlerin getirilmesi ve vatansızlığın önlenmesine yönelik birtakım hukuki çabalar öngörmesi Sözleşme hazırlayıcıları tarafından üzerinde önemle durulan konulardan bazılarıdır⁶.

Devletler, kendi egemenlik hakları çerçevesinde vatandaşlığının nasıl kazanılacağını ve hangi nedenlerden dolayı kaybedebileceğini düzenleme hakkına sahiptirler. Vatandaşlık, KKTC Anayasası'nda güvence altına alınmıştır. KKTC Anayasası md. 67/4 uyarınca, KKTC yurttaşı⁷ veya Kıbrıslı Türk baba veya anadan doğum yolu ile kazanılan yurttaşlıktan kimse çıkarılamayacaktır. Yurttaşlığın kazanılması ve kaybedilmesi konusunda önemli ilkelerden birisi de yasallık ilkesidir. KKTC Anayasası md. 67/5'de yer alan bu düzenlemeye göre, yurttaşlık ancak yasada belirtilen hallerden hareketle

³ European Convention on Nationality, Strasbourg, 6.XI.1997, European Treaty Series - No. 166, <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007f2c8> (erişim tarihi 27 Haziran 2017).

⁴ **Tanrıbilir**, Feriha Bilge: "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku" (Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi), Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Ergin Nomer'e Armağan, C. 22, S. 2 (2002), s. 792; **Güngör**, Gülin: "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi" (Sözleşme), Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan, C. 17-18, S. 1-2 (1997-1998), s. 229.

⁵ **Tanrıbilir**, (Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi), s. 793.

⁶ **Güngör**, s. 229. Daha detaylı bilgi için bkz. Explanatory Report to the European Convention on Nationality, Strasbourg, 6.XI.1997, <https://rm.coe.int/16800ccde7> (erişim tarihi 27 Haziran 2017).

⁷ KKTC'nde yasa koyucu, ülkede vatandaşlık ile ilgili düzenlemeleri "KKTC Yurttaşlık Yasası" adı altında toplamıştır. Bu nedenle KKTC hukuku ile ilgili yerlerde vatandaşlık kavramı yerine yurttaşlık kavramı kullanılacaktır.

kazanılabilecek ve yine yasada açıkça belirtilen nedenlerden dolayı kaybedilebilecektir. Yasa'da yer alan bu düzenlemeler dışındaki herhangi bir nedenle kişi, ne KKTC yurttaşlığını kazanabilir ne de KKTC yurttaşlığını kaybedebilir.

KKTC Anayasasındaki bu düzenlemeler ışığında, 1993 yılında "KKTC Yurttaşlık Yasası" çıkarılmıştır⁸. Burada, KKTC yurttaşlığının hangi nedenlerle kaybedileceği açıkça düzenlenmiştir. Hem Yurttaşlık Yasası'nda hem de Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylemler, yurttaşlığın kayıp halleri olarak düzenlenmiştir. Bu açıklamalar ışığı altında Yurttaşlık Yasası'ndaki yurttaşlığın kaybı müessesesini Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ile karşılaştırmalı olarak inceleyeceğiz.

I. KIBRIS YURTTAŞLIK HUKUKUNUN TARİHİ GELİŞİMİ

Kıbrıs yurttaşlık hukukunun tarihi gelişimine baktığımızda yurttaşlık ile ilgili olarak bugüne kadar yedi düzenleme yapıldığını görmekteyiz. Bunlardan ilki, Lozan Barış Anlaşması'nın 21. maddesindeki düzenlemedir. İngiltere, 1878 yılında Kıbrıs Adası'nın yönetimini ele geçirdikten sonra 1914 yılında Adayı ilhak etmiştir. Ada'nın İngiltere egemenliği altına girmesiyle birlikte Ada'da yaşayan kişilerin yurttaşlıklarının ne olacağı problemi ile karşılaşmıştır⁹. Ada'da yaşayan Türklerin yurttaşlıklarının ne olacağı Lozan Anlaşması'nın 21. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, "5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs Adası'nda yerleşmiş bulunan Türk yurttaşlarının mahalli yasaların saptadığı şartlar çerçevesinde İngiliz yurttaşlığına geçmiş sayılacakları veya bu kişilerin Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde Türk yurttaşlığını seçebilecekleri" kabul edilmiştir. Yani, bu düzenlemeye göre söz konusu kişilere İngiliz ya da Türk yurttaşlığını seçme hakkı tanınmıştır¹⁰.

⁸ 27 Mayıs 1993 tarihli KKTC Resmi Gazetesi Sayı: 52.

⁹ **Turhan**, Turgut: "Kıbrıslı Türkler'in Vatandaşlığının Kısa Tarihi"(Kıbrıslı Türkler), Ada Yazıları, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2010, s. 84.

¹⁰ **Uluocak**, Nihal: Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Yurttaşlık Kanununa İlişkin Kritik İnceleme, Kıbrıs Türk Federe Devletinin Milletlerarası Hukuka İlişkin Bazı Sorunları, Sempozyum 6-7 Mayıs 1982, İstanbul 1983, s. 69-70.

Kıbrıs yurttaşlık hukukundaki ikinci önemli düzenleme 1960 Lefkoşa Anlaşması'nın D ekindeki¹¹ yurttaşlık ile ilgili hükümlerdir¹². Buna göre, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın yürürlüğe girdiği 16 Ağustos 1960 tarihinde veya ondan sonra Kıbrıs'ta doğan herhangi bir kişinin, doğumu tarihinde babası Cumhuriyet yurttaşı ise veya ölmemiş olsaydı Lefkoşa Anlaşmasının D ekindeki hükümlere göre olacak idiyse Cumhuriyet yurttaşlığını kazanacaktır. Anlaşma'ya göre kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Rumların ve Türklerin oluşturduğu iki ayrı toplum vardır, ancak tek bir yurttaşlık söz konusudur. Bu yurttaşlık da Kıbrıs Cumhuriyeti Yurttaşlığıdır. Fakat yurttaşların bir topluluğa katılmaları veya mensubu olmaları zorunludur¹³. Yani Kıbrıs Cumhuriyeti, Türklerin ve Rumların oluşturduğu iki toplumdan oluştuğunda yurttaşların ya Türk ya da Rum topluluğundan bir tanesine dahil olmak zorundadırlar.

Kıbrıs yurttaşlık hukukunun dördüncü önemli düzenlemesi “3/1975 sayılı Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Yurttaşlık Yasası”dır. 28 Temmuz 1967 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasına uygun olarak “Kıbrıs Cumhuriyeti Yurttaşlık Yasası” yürürlüğe girmiştir¹⁴. Ancak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra başlayan olaylar nedeniyle Kıbrıs Türk toplumu 28 Aralık 1967 yılında “Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi”ni ilan etmiştir. 1974 yılında Yönetim'in aldığı kararla Geçici Türk Yönetimi yerini “Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi”ne devretmiştir. Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi kendisinin ayrı bir siyasi yapı olmasına rağmen Kıbrıs Cumhuriyeti Parlamentosu'ndaki faaliyetlere katılmadığını gerekçe göstererek 1963 yılından sonra çıkarılan hiçbir yasama metnini tanımamış ve uygulamamıştır. Bu nedenle, 1967 yılında yürürlüğe giren Kıbrıs Cumhuriyeti Yurttaşlık Yasası, Kıbrıs Türk toplumunda uygulanma imkânı bulamamıştır¹⁵. Bunun yerine Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi tarafından hazırlanan ve 1967 tarihli Kıbrıs

¹¹ 1960 Lefkoşa anlaşması için bkz. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM/d01/c034/mm_01034039ss0387.pdf (erişim tarihi 27 Haziran 2017).

¹² **Uluocak**, s. 70; **Turhan**, Turgut: KKTC Yurttaşlık Hukuku, (KKTC Yurttaşlık), Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2002, s. 6.

¹³ **Sarıca**, Murat/**Teziç**, Erdoğan/**Eskiyurt**: Özer, Kıbrıs Sorunu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1975, s. 17-21.

¹⁴ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 6.

¹⁵ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 6-7.

Cumhuriyeti Yurttaşlık Yasası'nda küçük değişiklikler yapılarak ve Türkçe'ye çevrilerek hazırlanan "3/1975 sayılı Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Yurttaşlık Yasası" yürürlüğe girmiştir.

Otonom Kıbrıs Türk Yönetiminin almış olduğu karar ile 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin Anayasası 5 Mayıs 1975 yılında yürürlüğe girmiştir¹⁶. Anayasa'nın 53. maddesinde yurttaşlık konusunda özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, yurttaşlık, ancak yasada yer alan koşullarla kazanılıp kaybedilecek ve hiç bir yurttaş, vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylemlerde bulunmadıkça yurttaşlıktan çıkarılamayacaktır. Anayasa'da getirilen bu düzenleme modern yurttaşlık hukukunun genel prensiplerine uygun bir düzenleme olmuştur. Ayrıca, Kıbrıs Türk Federe Devletinin Anayasası uyarınca, Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi tarafından yapılmış olan yasal düzenlemelerin saklı tutulduğu belirtilmiştir¹⁷. Bu düzenlemeden hareketle Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Yurttaşlık Yasası yürürlükte kalmaya devam etmiştir.

15 Kasım 1983 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti, yerini Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne bırakmıştır. KKTC kurulduktan sonra hızlı bir şekilde Anayasası hazırlanmış ve 7 Mayıs 1985 yılında yürürlüğe girmiştir. KKTC Anayasası'nın 67. maddesinde KKTC yurttaşlığının kazanımı ve kaybına ilişkin olarak çok detaylı bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu düzenleme, KKTC yurttaşlık hukukundaki altıncı önemli düzenlemedir. Son olarak, büyük ölçüde 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'ndan esinlenilerek hazırlanan 25/1993 sayılı "KKTC Yurttaşlık Yasası"nda¹⁸ yurttaşlığın kazanılması, kaybı, ispatı ve yargı yoluna ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. KKTC'nde bugün uygulanmakta olan Yurttaşlık Yasası 1993 yılında yürürlüğe girmiştir. 1993 yılından bugüne dünyada ulaşım sektöründeki hızlı gelişmeler sonucunda insanların buldukları ülkelerden başka ülkelere göç etmeleri son derece kolaylaşmış ve hızlanmıştır. Bu nedenle, dünyada birçok ülke vatandaşlık yasalarını değiştirmiştir. Ayrıca, vatandaşlık hukuku alanın-

¹⁶ **Vatansver**, Müge, "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 12, Özel S., 2010, s. 1487-1530 (Basım Yılı: 2012), s. 1517; **Uluocak**, s. 71.

¹⁷ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 8.

¹⁸ 25/1993 sayılı KKTC Yurttaşlık Yasası, Bkz. www.mahkemeler.net; 27 Mayıs 1993 tarihli KKTC Resmi Gazetesi, Sayı: 52.

daki gelişmeler de dikkate alınarak KKTC yasa koyucusu, yeni bir KKTC yurttaşlık yasası hazırlamak için harekete geçmiştir. Bu çalışmalar neticesinde “KKTC Yurttaşlık Yasa Tasarısı”, KKTC Cumhuriyet Meclisi’ne sunulmuştur.

II. AVRUPA VATANDAŞLIK SÖZLEŞMESİ’NİN VATANDAŞLIĞIN KAYBINA İLİŞKİN DÜZENLEMELERİ

Sözleşme’nin¹⁹ 4. maddesinde, devletlerin vatandaşlık kanunlarında gözetmesi gereken birtakım genel ilkeler belirtilmiştir²⁰. Bunlardan biri, hiç kimsenin keyfi olarak vatandaşlıktan çıkarılmaması prensibidir. Bu düzenleme karşısında devletler, kimlerin hangi hallerde ve hangi şartlar ışığında vatandaşlıktan çıkarılabileceklerini kendi vatandaşlık kanunlarında açıkça belirtmek zorundadırlar. Getirilen bu düzenleme ile hem kişilerin keyfi olarak vatandaşlıktan çıkarılmalarının önüne geçilecek hem de vatansızlığın önlenmesine yönelik çaba sarf edilmiş olacaktır²¹.

Sözleşme’nin 7. maddesinde ise, taraf devletlerce kendi vatandaşlık kanunlarında kanun yolu ile veya yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kaybına ilişkin düzenlemelere yer verebilecekleri sebepler açıkça belirtilmiştir²². Sözleşme’ye taraf devletlerin kendi kanunlarında vatandaşlığın kaybına ilişkin olarak yer verebilecekleri ilk sebep kişinin yabancı devlet vatandaşlığını kendi isteği ile kazanmasıdır (md. 7/1a). Taraf devlet vatandaşlığının birtakım hususları gizleme, yalan beyanda bulunma veya hileli davranışta bulunmak suretiyle kazanılmış olması, diğer bir sebeptir (md. 7/1b).

Bununla birlikte yabancı bir devletin askeri kuvvetlerinde gönüllü olarak hizmette bulunmak (md. 7/1c) ile vatandaşı olduğu devletin hayati çıkar-

¹⁹ Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi’nin Türkçe metni için bkz. **Aykaç**, Alper Can, “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi” TBB, Yıl 2008, Sayı 77, s. 359-383.

²⁰ Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinde belirtilen genel ilkeri için bkz. **Zimmermann**, Andreas, Council of Europe: European Convention on Nationality, Introductory Note, International Legal Materials, Vol 37 (1998), S. 1-2, s. 44; **Güngör**, s. 234 vd.; **Tarıbilir**, s. 795 vd.; **Aybay**, Rona/**Özbek**, Nimet, Vatandaşlık Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2015, s. 51 vd.

²¹ **Güngör**, (Sözleşme), s. 239; **Tarıbilir**, s. 795.

²² **Zimmermann**, s. 44.

larına ciddi surette zarar veren fiillerde bulunmak da Sözleşme'ye göre kayıp sebebi olarak görülmektedir (md. 7/1d). Ayrıca devlet ile yurtdışında oturan vatandaşı arasında gerçek bir bağın bulunmaması (md. 7/1e), taraf devlet hukukuna uygun olarak çocuğun kanun hükmü icabı doğumla vatandaşlık kazanmasına yol açmış ön şartların çocuk reşit olmadan önce ortadan kalkmış olması (md. 7/1f) ve son olarak çocuğun evlat edinenin veya evlat edinenlerden birisinin vatandaşlığını kazanması halinde evlat edinilmesi de vatandaşlığın kaybına sebep olan hallerdir (md. 7/1g).

Daha önce belirtildiği üzere, taraf devletler, kendi vatandaşlık kanunlarında sözleşmede açıkça sayılan bu sebepler dışında bir kayıp sebebine yer veremeyeceklerdir. Bununla birlikte, haklarında vatandaşlığın kaybı kararı verilen kişilerin çocuklarının da onlara bağlı olarak vatandaşlıklarını kaybetmesine ilişkin bir düzenleme taraf devletlerce öngörülebilecektir. Ancak, yabancı bir devletin askeri kuvvetlerinde gönüllü olarak hizmette bulunma ve vatandaşı olduğu devletin hayati çıkarlarına ciddi surette zarar veren fiiller nedeni ile anne veya baba hakkında verilen kaybettirme kararı çocukların vatandaşlıkları üzerinde etkili olmayacaktır. Ayrıca anne veya babadan birisi taraf devletin vatandaşı olarak kalmaya devam ediyorsa, yine çocuklar hakkında vatandaşlığın kaybı kararı verilemeyecektir (md. 7/2). Bu gibi durumlarda, taraf devletler çocuğun yüksek menfaati doğrultusunda hareket etmek durumundadırlar²³.

Taraf devlet vatandaşı hakkında birtakım hususları gizleme, yalan beyanda bulunma veya hileli davranışta bulunmak suretiyle kazanılmış olması sebebi dışındaki diğer sebepler ile vatandaşlığın kaybı kararı verildiğinde kişi vatansız kalacak ise bu kişinin vatandaşlığının kaybettirilemeyeceği açıkça hükme bağlanmıştır (md. 7/3). Bu durum Sözleşme'nin 4. maddesindeki vatansızlığın önlenmesi amacına da uygun bir düzenleme getirmektedir²⁴.

Sözleşme'nin 8. maddesi ise, kişinin kendi iradesi ile vatandaşlığın kaybını düzenlemektedir. Buna göre taraf devlet, kişinin kendi iradesi ile vatan-

²³ **Explanatory Report**, s. 13.

²⁴ **Tarıncıbilir**, Feriha Bilge: "Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kaybına İlişkin Hükümleri" (Tasarı) , Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 76, Yıl 2008, s. 30-31; **Güngör**, (Sözleşme), s. 241; **Explanatory Report**, s. 13.

daşlığından çıkmasına izin verebilecektir. Ancak, bu madde ki düzenleme ile vatandaşlığın kaybı sadece ilgili kişinin iradesine bırakılmamıştır. Eğer kişi mevcut vatandaşlığından çıkması halinde vatansız kalacak ise, kişinin vatandaşlıktan çıkmasına izin verilmeyecektir. Ayrıca, taraf devlet, vatandaşlıktan çıkma hakkını sadece yurtdışında mutaden oturmakta olan vatandaşlarını kapsayacak şekilde de düzenleyebilecektir²⁵.

III. KKTC YURTTAŞLIK HUKUKUNUN YURTTAŞLIĞIN KAYBINA İLİŞKİN DÜZENLEMELERİ

A. KKTC Yurttaşlık Yasası

Vatandaşlık hukukunun temel ilkelerinden birisi, “hiç kimse keyfi olarak vatandaşlığından mahrum bırakılmamalı” diğeri ise “kişinin vatandaşlığını değiştirmede serbest olması” yani bir kişiye vatandaşlığın zorla yüklenemeyeceğidir²⁶. Öncelikle kişilerin vatandaşlıkları hususunda menfaatleri olduğu ve kendi iradeleri ile vatandaşlıklarını değiştirme haklarının olduğu kabul edilmektedir²⁷. Ancak, kişilerin vatandaşlıklarını değiştirme hakları sınırsız değildir. Kişi vatansız kalmaması şartıyla var olan vatandaşlığını değiştirebilecektir. Aynı zamanda, devletin kendisine vatandaşlık bağı ile bağlı olan bir kişiyi devlete olan yükümlülüklerini hiç veya gereği gibi yerine getirmemesi nedeniyle kişileri iradesi dışında vatandaşlıktan çıkarabileceği kabul edilmiştir. Burada da dikkat edilmesi gereken nokta, devletlerin vatandaşlığın kaybı konusunda keyfi hareket etmemeleridir²⁸. Bu

²⁵ **Explanatory Report**, s. 13.

²⁶ **Erdem**, Bahadır: Türk Vatandaşlık Hukuku, Beta Yayıncılık, 2014 İstanbul, s. 207; **Doğan**, V.: Türk Vatandaşlık Hukuku, Savaş Yayıncılık, Ankara 2015, s. 107; **Nomer**, Ergin: “Türk Vatandaşlık Hukukunun Genel İlkeleri”, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Alanında Gelişmeler, (Bilimsel Toplantı), İstanbul 24-25 Eylül 1998, s. 65

²⁷ **Öztürk**, Necla: “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın İrade Dışı Kaybı Yollarına Yaklaşımı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 73, Yıl 2007, s. 97; **Güngör**, Gülin: Tabiiyet Hukuku (Tabiiyet), Yetkin Yayınları, 3. Bası, Ankara 2015, s. 34.

²⁸ **Tanrıbilir**, (Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı), s. 28; **Aybay/Özbek**, s. 197; **Erdem**, s. 207.

demek oluyor ki, vatandaşlığın kaybı, hem kişinin iradesi ile hem de iradesi dışında gerçekleşebilir²⁹.

KKTC yasa koyucusu, vatandaşlığın kaybı hususunda var olan bu yaklaşıma benzer bir şekilde hareket ederek vatandaşlığın kaybı müessesini Yasa'nın V. Kısımında, "Yurttaşlıktan Çıkma ve Yurttaşlığın Kaybı" üst başlığı altında düzenlemiştir; bu bağlamda yurttaşlıktan çıkma (md. 13), yurttaşlığa alınmanın iptali (md. 16), yurttaşlığın kaybedilmesi (md. 17) ve yurttaşlıktan çıkarma (md. 18) hükme bağlanmıştır.

a. Yurttaşlıktan Çıkma

"Herkes vatandaşlığını değiştirmede serbest olmalıdır" ilkesinin doğal bir sonucu olarak kişinin vatandaşlıktan çıkmaya yönelik iradesi ve birlikte yetkili makamın vereceği bir karar ile vatandaşlığın kaybedilmesi, vatandaşlıktan çıkma müessesesi olarak tanımlanmaktadır³⁰. Burada, kişinin sadece kendi iradesi vatandaşlıktan çıkma için yeterli değildir. Ayrıca, devletin belirlemiş olduğu bir takım şartları da yerine getirmiş olması gerekmektedir. Bu durumun devletlerin hükümlerlik haklarından kaynaklandığı ifade edilmektedir³¹. KKTC yasa koyucusu da bu genel eğilimden hareket ederek yurttaşlıktan çıkma müessesesine Yasa'nın 13 ila 15. maddeleri arasında yer vermiştir.

Yasa'nın 13. maddesine göre, yurttaşlıktan çıkmanın iki tane temel şartı vardır: Bunlardan ilki mümeyyiz ve reşit olmaktır. Yani çıkma izni ile KKTC yurttaşlığından ayrılacak kişinin öncelikle medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olması aranmaktadır³². Mümeyyiz ve reşit olmaktan ne anlaşılması gerektiği, Yasa'nın 2. maddesinde ifade edilmiştir. Buna göre; 18 yaşını doldurmuş ve 19 yaşından gün almış olan kişi reşittir, 18 yaşını doldurmuş reşit kişi akıl hastalığı olmadığı müddetçe ayırt etme gücüne sahip olarak kabul edilmektedir. Diğer bir ifade ile, KKTC yurttaşlığından

²⁹ Doğan, s. 107; Erdem, s. 208; Tanrıbilir, (Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı), s. 29.

³⁰ Turhan, (KKTC Yurttaşlık), s. 68; Erdem, s. 211; Doğan, s. 109.

³¹ Berki, Osman Fazıl: Vatansızlık, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Yıl 1948, Sayı 1, s. 179; Erdem, s. 212.

³² Turhan, (KKTC Yurttaşlık), s. 70.

çıkma isteyen kişinin çıkma talebinde bulunduğu esnada 18 yaşını doldurmuş olması ve akıl hastası olmaması gerekmektedir.

Yurttaşlıktan çıkmanın ikinci şartı ise, mükellef askerlik hizmetini yapmış olmaktır. KKTC yurttaşı olan ve KKTC mevzuatı uyarınca askerlik hizmetini yapmaya elverişli olan herkes, askerlik hizmetini yapmakla yükümlüdür. Askerlik hizmetini yerine getirmeyen bir KKTC yurttaşı yurttaşlıktan çıkamayacaktır.

KKTC yurttaşlığından çıkmak için bu iki şart yeterliymiş gibi görünse de Yasa'nın 13. ve 15. maddelerini birlikte değerlendirdiğimizde bu iki şarta ek olarak bir şartın daha varlığı ortaya çıkmaktadır. Yasa'nın 15. maddesine göre, yurttaşlıktan çıkmak isteyen kişi, aynı zamanda yabancı devlet yurttaşı ise çıkma belgesi derhal verilir. Eğer kişi, başka bir devlet yurttaşı değilse yurttaşlıktan çıkma belgesi ilgili devlet yurttaşlığına girdiğini gösteren belgeyi gösterdiği zaman verilecektir. Şunu belirtmek gerekir ki, KKTC yurttaşlığı, yurttaşlıktan çıkma belgesinin verilmesi ile kaybedilecektir. Yurttaşlıktan çıkmaya ilişkin maddeler birlikte değerlendirildiğinde bir kişinin KKTC yurttaşlığından çıkabilmesi için öncelikle çıkma belgesini almış olması gerekmektedir. Çıkma belgesini alabilmek için ise, yabancı bir devlet yurttaşlığını kazanmış olmak şarttır³³. Türk hukukunda olduğu gibi henüz başka bir devlet yurttaşlığını kazanmamış olmasına rağmen, yabancı devlet yurttaşlığını kazanacağına dair inandırıcı belgeler getirmesi halinde kişiye verilen "çıkma izin belgesi"ne KKTC yurttaşlık hukukunda yer verilmemiştir.

Bu iki temel şartı yerine getiren KKTC yurttaşının yurttaşlıktan çıkabilmesi için, bir de Bakanlar Kurulu'nun çıkma izni vermiş olması gerekmektedir. Yasa'nın 13. Maddesi'nde Bakanlar Kurulunun izin vermesi bir şart olarak sayılmamış olsa da madde metni birlikte değerlendirildiğinde kişinin Bakanlar Kurulu'ndan izin almadan yurttaşlıktan çıkamayacağı açıktır³⁴. KKTC yurttaşlığından çıkma izninde bulunan kişi yasa'da yer alan çıkma şartlarını gerçekleştirmiş olsa bile Bakanlar Kurulu çıkma izni vermek zorunda değildir.

³³ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 78; **Dolunay**, Ayhan: "Vatandaşlık Hukuku Temel İlkelerinin Türk Hukuku ve Kıbrıs Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi" Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Yıl 2016, Sayı 122, s. 394.

³⁴ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 74.

Yurttaşlıktan çıkmaya ilişkin genel düzenlemenin dışında Yasa'nın yurttaşlığın doğum yolu ile kazanılmasının düzenlendiği 4. maddesinde de yurttaşlıktan çıkmaya ilişkin bir düzenleme getirilmiştir³⁵. Buradaki düzenleme; kapsadığı kişiler, şartları ve sonuçları bakımından genel olarak çıkmanın düzenlendiği 13. Maddesi'nden farklıdır. Bu nedenle, "özel çıkma hakkı" olarak ifade edilmektedir³⁶.

Özel çıkma hakkından yararlanabilmenin ilk şartı, KKTC sınırları dışında doğmuş olmaktır³⁷. İkinci şart ise, doğum yolu ile KKTC yurttaşlığını kazanmış olmaktır³⁸. Bu bağlamda, Kıbrıslı Türk baba veya Kıbrıslı Türk anadan KKTC sınırları içerisinde doğan çocuklar, özel çıkma hakkından yararlanamayacaklardır. Özel çıkma hakkının üçüncü şartı ise, daimi olarak KKTC'de ikamet etmemektir. Kişinin reşit olması, yani 18 yaşını doldurmuş olması aranan bir diğer şarttır. Son şart ise, reşit olduktan itibaren 3 yıl içinde çıkma isteminde bulunmaktır. Burada belirtilen süre, hak düşürücü bir süredir. Bu nedenle, eğer kişi reşit olduktan itibaren 3 yıl içinde çıkma isteminde bulunmaz ise, KKTC yurttaşlığından çıkmak için 13. Madde'de aranan şartları yerine getirmesi gerekecektir.

KKTC yasa koyucusu yurttaşlıktan çıkmanın sonuçlarına ilişkin olarak Yurttaşlık Yasası'nda özel bir düzenlemeye yer vermemiştir. Yurttaşlığı kaybetmenin sonuçlarının düzenlendiği ve bütün kayıp halleri için ortak hükümler içeren Yasa'nın 20. maddesi yurttaşlıktan çıkmanın sonuçları için de geçerlidir. Maddeye göre; KKTC yurttaşlığından çıkanlar, yurttaşlığı kaybettikleri tarihten başlayarak yabancı statüsündedirler ve ikamet, taşınmaz mal edinme ve devretme, miras ve çalışma gibi konularda KKTC mevzuatının yabancılara tanıdığı haklardan yararlanabilirler.

³⁵ KKTC Yurttaşlık Yasasının sistematığıne ilişkin yapılan eleştiriler için bkz. **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 19-20.

³⁶ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 79.

³⁷ Bu kişilerin KKTC sınırları dışında doğmuş olması, anne veya babasının KKTC yurttaş olması nedeniyle doğum yolu ile KKTC yurttaşlığını kazanması ve daimi olarak KKTC sınırları dışında yaşıyor olması nedenleri birlikte değerlendirildiğinde bu kişilerin KKTC ile maddi ve manevi bağlarının olmadığı açıkça görülmektedir.

³⁸ KKTC sınırları içerisinde veya dışında Kıbrıslı Türk baba veya Kıbrıslı Türk anadan doğan çocuklar doğumlarından itibaren KKTC yurttaşdır (Yurttaşlık Yasası md. 4/1).

b. Yurttaşlığa Alınmanın İptali

Yurttaşlığa alınmanın iptali, yetkili makam kararı ile sonradan KKTC yurttaşlığına alınan kişiler için uygulama alanı bulan yurttaşlığın kayıp hallerinden biridir. Bu nedenle, yurttaşlığı aslen kazananlar için yurttaşlığa alınmanın iptali söz konusu olmayacaktır. Yurttaşlığa alınmanın iptalinde yetkili makam kararı ile yurttaşlığa alınmış olan bir kişi kararın verilmesinde etkili olan beyan, bilgi ve davranışlarında kasıtlı olarak idareyi aldatma kastı içerisindedir. İdareyi aldatıcı bu hareketleri nedeniyle kişinin kazandığı yurttaşlık, yurttaşlığa alınma kararı veren makam tarafından iptal edilecektir³⁹.

Yurttaşlığa alınmanın iptali, Yasa'nın 16. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; yurttaşlığa alınma, ilgilinin yalan beyanı veya önemli hususları gizlemesi sonucu olmuş ise yurttaşlığa alınma kararı, Bakanlar Kurulu'na iptal edilir. Yurttaşlığa alınmanın iptal edilebilmesinin tek şartı, ilgili kişinin yalan beyanda bulunması veya önemli hususları gizlemesidir. Yasa koyucu, ilgili kişinin yurttaşlığa alınma kararını iptal edebilmek için bu iki hususun birlikte olmasını aramamıştır. Bu nedenle, bu iki husustan sadece birinin gerçekleşmiş olması iptal kararı için yeterlidir.

Yasa koyucu, kişinin yurttaşlığa alınırken söylemiş olduğu yalan beyanın önemli olup olmadığı konusu üzerinde durmazken, gizlenen hususların önemli olması gerektiğini hüküm altına almıştır. Ancak doktrinde, yurttaşlığa alınma kararı verilen kişinin yalan beyanının veya önemli olsun veya olmasın gizlemiş olduğu hususların kendisinin yurttaşlığa alınması esnasında etkili olup olmadığının dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır⁴⁰. Yani yetkili makam, yurttaşlığa alınma kararı verilmeden önce, ilgili kişinin yalan beyanda bulunduğunu veya önemli hususları gizlediğini bilseydi söz konusu kişi yurttaşlığı kazanamayacaksa ortada yurttaşlığa alınmada etkin bir yalan beyan ve gizleme var demektir⁴¹.

Doktrinde bir görüş, yalan beyan veya önemli hususların gizlenmesi hususunda ilgili kişinin kastının aranmasına gerek olmadığını savunurken

³⁹ **Doğan**, s. 121; **Güngör**, (Tabiyet) s. 171; **Nomer**, Ergin: Türk Vatandaşlık Hukuku, Filiz Kitabevi, 21. Baskı, Ekim 2015, s. 143; **Turhan**, s. 91.

⁴⁰ **Erdem**, s. 242; **Nomer**, s. 145

⁴¹ **Nomer**, s. 145; **Doğan**, s. 123; **Tarılbilir**, (Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı), s. 50.

diğer bir görüş, ki daha çok taraftar bulmuştur, yalan beyan veya önemli hususların gizlenmesi hususunda ilgili kişinin idareyi aldatma kastının aranması gerektiğini savunmuştur⁴². Yurttaşlığa alınma kararının iptal edilebilmesi için, ilgili kişinin yalan beyanda bulunması veya önemli hususları gizlemesi hususunda idareyi aldatma kastının bulunması şartı, Yasa'da yer almamaktadır. Buna göre, yurttaşlığa alınma hususunda ilgili kişinin bilgisi dışında üçüncü bir kişi tarafından yalan beyan veya önemli hususları gizleme söz konusu olmuş ise yurttaşlığa alınma kararının iptali söz konusu olmayacaktır⁴³.

Yasa'ya göre, yurttaşlığa alınmanın şartları veya soruşturma evresinde ilgili kişinin idareyi aldatma kastı ile hareket ederek yalan beyanda bulunması veya önemli hususları gizlemesi durumunda Bakanlar Kurulu, ilgili kişinin yurttaşlığa alınma kararının iptaline karar verir. Burada idareye herhangi bir takdir yetkisi tanınmamıştır. Yasa'da yurttaşlığa alınmanın iptaline ilişkin olarak herhangi bir süre sınırlaması getirilmediği için yetkili makam, iptal kararını her zaman verebilecektir⁴⁴. Bu durum, hukuki istikrarı zedeleyici niteliktedir⁴⁵. İptal kararının hangi andan itibaren hüküm ifade edeceğine ilişkin olarak Yasa'da herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir⁴⁶.

Yurttaşlığa alınmanın iptalinin sonuçlarına ilişkin olarak Yurttaşlık Yasası'nda özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Yurttaşlığın kaybının sonuçlarına ilişkin olarak tüm kayıp halleri için ortak düzenleme Yasa'nın 20. maddesine göre; iptal yolu ile KKTC yurttaşlığını kaybeden kişiler, yabancılara tanınan haklardan dahi yararlanamazlar. Bu nedenle, hakkında yurttaşlığa alınmanın iptali kararı verilen kişiler, artık ülkede mal edinmeyecekler, ülkeye giremeyecekler, ikamet edemeyecekler, çalışamayacaklar

⁴² Doğan, s. 125; Nomer, s. 145; Turhan, s. 94.

⁴³ Nomer, s. 146. Turhan, Turhan/Tanrıbilir, Feriha Bilge: Vatandaşlık Hukuku Ders Notları, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ekim 2012, s. 87.

⁴⁴ Turhan, (KKTC Yurttaşlık), s. 94-95.

⁴⁵ Güngör, (Tabiiyet), s. 172.

⁴⁶ KKTC Yurttaşlık Hukukundaki bu boşluğun Türk Vatandaşlık Hukuku'nda mevcut olan hükümler ile doldurulması gerektiği ileri sürülmektedir. Bkz. Turhan, (KKTC Yurttaşlık), s. 106.

ve sonradan yurttaşlığa alınma yollarını kullanarak KKTC yurttaşı olamayacaklardır⁴⁷

Yurttaşlığa alınmanın iptalinin eş ve çocuklara etkisi ise Yasa'nın 16. maddesi'nin 3. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre; "İptal yolu ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığını kaybeden kişinin eşi ve çocukları da yurttaşlıklarını koruyamazlar ve yurttaşlığa alınmaları aynı şekilde iptal edilir ve gerekli tescil işlemleri yapılır. Ancak, çocuklar, doğum yolu ile yurttaşlığı kazanmışsa yurttaşlık hakkı saklıdır." Bu ifadeden sanki yurttaşlığa alınma kararı iptal edilen kişinin hangi yoldan KKTC yurttaşlığını kazanmış olduklarına bakılmaksızın eş ve çocuklarının da KKTC yurttaşlığının iptal edileceği gibi bir sonuç çıkmaktadır. Ancak, burada yasa koyucunun asıl amacı, ilgili kişiye bağlı olarak KKTC yurttaşlığını kazanan eş ve çocuklarının KKTC yurttaşlıklarının iptal edileceğidir⁴⁸. Buna karşın, KKTC yurttaşlığını ilgili kişiden bağımsız kazanan eş ve çocukların yurttaşlıkları ise, iptal edilmeyecektir.

c. Yurttaşlığın Kaybettirilmesi

KKTC yurttaşı olan kişilerin yetkili makam kararı ile yurttaşlıklarının son bulunduğu diğer bir hâl ise, kaybettirmedir. Kaybettirme, doktrinde genel olarak kabul edilen görüşe göre, devletlerin kendi varlıklarını korumak amacıyla, kanunlarında belirttikleri vatana bağlılıkla bağdaşmayan birtakım fiillerin yapılması nedeniyle kişileri yurttaşlıklarından çıkarmasını sağlayan bir müessese olarak kabul edilmektedir⁴⁹.

Vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylemlerden dolayı kişilerin yurttaşlıklarının son bulunduğu bu müessese, Yasa'nın 17. maddesinde yurttaşlığın kaybedilmesi başlığı altında düzenlenmiştir. Yasanın kullandığı "Yurttaşlığın Kaybedilmesi" kavramı, bütün kayıp hallerini de kapsayan bir üst kavram

⁴⁷ Bu konu hakkında getirilen haklı eleştiriler için bkz. **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 98-103; **Ersen Perçin**, Gizem: "Kuzey Kıbrıs Türk Vatandaşlık Hukuklarına İlişkin Bir Karşılaştırmalı Hukuk Çalışması", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 27, Temmuz 2016, s. 235.

⁴⁸ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 104.

⁴⁹ **Erdem**, s. 233; **Doğan**, s. 151; **Nomer**, s. 139; **Turhan-Tanrıbilir**, s. 80.

olması nedeniyle eleştirilmiş ve maddenin başlığının kaybettirme şeklinde olması gerektiği doktrinde belirtilmiştir⁵⁰.

KKTC yasa koyucusu, Kaybettirme müessesini ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir. Buna göre, KKTC yurttaşlığının kaybettirilmesi için biri temel şart diğeri de alternatif şart olmak üzere iki şartın varlığı aranmıştır. Bu şartların mevcut olması halinde kişi hakkında Bakanlar Kurulunun kaybettirme kararı verecektir. Yasa'nın mehz kanunu olan 403 sayılı eski TVK'nın aksine kişi hakkında kaybettirme kararı verip vermeme konusunda Bakanlar Kurulu'na herhangi bir takdir yetkisi verilmemiştir.

KKTC yurttaşı bir kişi hakkında kaybettirme kararı verilebilmesinin temel şartı, o kişinin KKTC yurttaşlığını sonradan kazanmış olmasıdır⁵¹. Bu nedenle, KKTC yurttaşlığını doğum veya doğum yeri esasına göre kazanmış kişiler hakkında kaybettirme kararı verilemeyecektir. KKTC yurttaşlığını yurttaşlığa alınma yollarından birisi ile kazanan kişilerin eş ve çocukları da o kişiye bağlı olarak KKTC yurttaşlığını kazanmış iseler, haklarında kaybettirme kararı verilebilecektir⁵². KKTC yasa koyucusu, kaybettirme kararı verilebilecek kişileri sadece yurttaşlığı sonradan kazanan kişiler ile sınırlandırarak hem eski TVK'dan hem de "5901 sayılı yürürlükteki Türk Vatandaşlık Kanunu" (TVK)'ndan farklı bir düzenlemeye yer vermiştir.

Kişi hakkında kaybettirme kararı verebilmek için KKTC yurttaşlığını sonradan kazanmış olma temel şartının yanı sıra bir de alternatif şartların mevcut olması gerekmektedir. Bu alternatif şartlar, Yasa'nın 17. maddesinde sayılmıştır. Alternatif şartlardan ilki, yabancı devletin KKTC'nin menfaatlerine uymayan herhangi bir hizmetinde bulunmadır. Bu hizmetin yabancı devletin resmi, özel veya askeri hizmeti olması arasında bir fark yoktur. Kişi,

⁵⁰ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 107.

⁵¹ Yasa'ya göre, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluş Anlaşması'nın D Eki Uyarınca, Kıbrıs Cumhuriyeti yurttaşlığını kazanmış olanlar ve 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs'ta yerleşik olanlar, 15 Kasım 1983 tarihinden önce Kıbrıs Federe Devleti yurttaşlığına kabul edilme, evlat edinme, evlenme, genel olarak yurttaşlığa alınma ve istisnai olarak yurttaşlığa alınma hallerinden biri ile KKTC yurttaşlığını kazanan kişiler, KKTC yurttaşlığını sonradan kazanmış kişiler olarak kabul edilmektedirler. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 17 vd.

⁵² **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 109.

KKTC'nin menfaatlerine uymayan bu hizmeti ister KKTC sınırları içerisinde, isterse de KKTC dışında ifa etsin, kişiye usulüne uygun bir şekilde ve belirlenen süre içerisinde bu hizmeti bırakması gerektiğinin bildirilmiş olması gerekmektedir. Kişiye hizmeti bırakması için verilen süre üç aydan az olmamalıdır. Bu süre içerisinde sonradan KKTC yurttaşı olan kişi kendi isteği ile yabancı devletin KKTC menfaatlerine uymayan söz konusu hizmetinde çalışmayı bırakmazsa Bakanlar Kurulu, kişinin yurttaşlığının kaybettilmesine karar verir.

Mükellef askerlik hizmetini yapmak veya yurt savunmasına katılmak için yapılan çağrıya uymayan kişi hakkında da kaybettirme kararı verilir. Hakkında kaybettirme kararı verilmek istenen kişinin KKTC sınırları dışında bulunuyor olması gerekir. Eğer kişi yurt içindeyse hakkında kaybettirme kararı verilemez⁵³. Kişi yurtdışında ise kendisine usulüne uygun bir çağrı yapılarak en az üç aylık bir süre verilir. Kişi bu süre içerisinde mükellef askerlik hizmetini yapmak veya yurt savunmasına katılmak için yapılan çağrıya uymazsa hakkında kaybettirme kararı verilir.

KKTC ile savaş halinde bulunan bir devletin her türlü hizmetinde çalışmaya devam etmek, kaybettirme kararı için gerekli olan alternatif şartlardan sonuncusudur. Buna göre, KKTC'nin savaş halinde olduğu devletin her türlü hizmetinde bulunmak kişi hakkında kaybettirme kararı verilmesi için yeterlidir. Bu hizmetin KKTC'nin menfaatlerine uygun olup olmamasının bir önemi yoktur⁵⁴. Yine bu durumda kişinin ifa ettiği hizmeti hemen bırakması gerekmektedir. Kişiye bildirimde bulunulmasına ve bu bildirimde kendisine hizmeti bırakması için bir süre verilmesine gerek yoktur. Ancak, kişi savaş halinin ortaya çıkmasından sonra Bakanlar Kurulu'ndan bir izin almışsa bu kişi hakkında kaybettirme kararı verilemez⁵⁵.

KKTC yasa koyucusu kaybettirmenin sonuçlarını hem özel olarak Yasa'nın 17. maddesinin 5. ve 6. fıkralarında, hem de tüm kayıp halleri için ortak düzenlemenin getirildiği 20. maddesi'nde düzenlemiştir. Buna göre, hakkında kaybettirme kararı verilen kişi, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihten itibaren yabancı statüsüne girecektir. Hakkında kaybettirme

⁵³ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 115.

⁵⁴ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 113

⁵⁵ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 113.

kararı verilen kişi, bundan böyle, ikamet, taşınmaz mal edinme ve devretme, miras ve çalışma gibi konularda KKTC mevzuatının yabancılara tanıdığı haklardan yararlanacaktır.

Kaybettiirme kararları mahiyeti itibari ile cezai nitelikte kararlardır⁵⁶; bu nedenle de kişisel sonuçlar doğurmaktadırlar. KKTC yasa koyucusu, cezai nitelikteki kaybettiirme kararlarının etkileri bakımından şahsi olduğunu dikkate alarak kişinin eş ve çocuklarının kaybettiirme kararından etkilenmeyeceğini hüküm altına almıştır. Diğer bir ifadeyle, kişinin eş ve çocukları KKTC yurttaşlıklarını korumaya devam edeceklerdir⁵⁷.

d. Çıkarma

KKTC Yurttaşlık Yasası'nda kişinin istek ve iradesine bağlı olmadan yurttaşlığın yetkili makam kararı ile kaybının son hali, çıkarılma müessesesi olarak düzenlenmiştir. Yurttaşlıktan çıkarma, devletlerin kendi varlıklarını korumak için geliştirdikleri ve vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylemler nedeni ile kişilerin yurttaşlıklarına son verdiği bir kayıp halidir⁵⁸. Devletler, yurttaşlıktan çıkarma müessesesini genellikle aslen yurttaş olanlara değil yurttaşlığını sonradan kazanmış kişilere uygulamaktadırlar. Ayrıca çıkarma, sonuçları itibarıyla çok ağır bir kayıp hali olarak kabul edilmektedir. Çıkarma müessesesi, yurttaşlık hukukundaki herkesin bir yurttaşlığı olmalı, herkes yurttaşlığını değiştirmede serbest olmalı ve vatansızlığın önlenmesi temel prensiplerine aykırı olması nedeniyle eleştirilmiştir⁵⁹. Bu eleştirileri dikkate alan devletler, yurttaşlık kanunlarında çıkarma müessesine yer vermemeye başlamışlardır⁶⁰. Buna rağmen, çıkarma müessesesi Yasa'da halen bir kayıp hali olarak yerini korumaktadır. Yasa'nın 18. maddesinde üç nedenden dolayı kişinin yurttaşlıktan çıkarılabileceği düzenlenmiştir. Buna

⁵⁶ **Güngör**, (Tabiiyet) s. 169; **Erdem**, s. 240.

⁵⁷ **Dolunay**, s. 395.

⁵⁸ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 120.

⁵⁹ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 121; **Ersen Perçin**, s. 235.

⁶⁰ Bu genel yaklaşımın bir sonucu olarak KKTC Yurttaşlık Yasasının mehz kanunu kabul ettiğimiz 403 sayılı eski TVK'da çıkarma müessesesi olmasına rağmen 2009 yılında kabul edilen 5901 sayılı TVK'da Türk kanun koyucusu çağdaş yaklaşımları ve dolayısıyla Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesini dikkate alarak çıkarma müessesine yer vermemiştir.

göre, kişi hakkında çıkarma kararı verilebilmesinin temel şartı, kişinin KKTC yurttaşlığını sonradan kazanmış olmasıdır. Bu nedenle KKTC yurttaşlığını aslen kazanmış kişiler hakkında çıkarma kararı verilemeyecektir.

Hakkında çıkarma kararı verilebilecek ilk kişi grubu, yurt dışında bulunup da KKTC'nin iç ve dış güvenliği aleyhine faaliyette bulunan ve hakkında KKTC'de ceza kovuşturması yapılmasına olanak bulunmayan ve yurda dönmesi için yapılan çağrıya üç ay içinde özürsüz olarak uymayanlardır. Yurtdışında bulunan kişinin KKTC'nin iç ve dış güvenliği aleyhine faaliyette bulunması gerekmektedir. Bu nedenle, hakkında çıkarma kararı verilecek olan kişinin yurt dışında bulunması nedeniyle hakkında ceza kovuşturması yapılamaması gerekmektedir. Eğer kişi, zaten yurt içinde ise, hakkında ceza kovuşturması yapılabileceği için kişi hakkında çıkarma kararı verilmesine gerek kalmayacaktır. KKTC'nin iç ve dış güvenliği aleyhine yurtdışında faaliyette bulunan bu kişiye üç aydan az olmamak kaydı ile verilecek sürede yurda dönmesi için usulüne uygun olarak çağrı yapılması gerekmektedir ve Kişinin de bu çağrıya özürsüz olarak uymaması gerekmektedir. Kişi, bu süre zarfında yurda dönerse veya haklı bir özür nedeni ile yurda dönmezse, kişi hakkında yine çıkarma kararı verilemeyecektir. Bu durumda, özrün haklı olup olmadığına Bakanlar Kurulu karar verecektir⁶¹.

KKTC'nin iyi ilişkiler içinde olduğu devlet ya da devletlerle bu ilişkileri bozucu faaliyette bulunmuş olmak ve yabancı bir ülkeye iltica etmek diğer çıkarma nedenleridir. Bu durumda, hakkında çıkarma kararı istenen kişinin yurt dışında bulunması, KKTC'nin iyi ilişkiler içinde olduğu devlet ya da devletlerle bu ilişkileri bozucu faaliyette bulunmuş olması, üç aydan az olmamak kaydı ile verilecek sürede yurda dönmesi için usulüne uygun olarak çağrı yapılması ve ilgili kişinin de bu çağrıya özürsüz olarak uymaması gerekmektedir (KKTC Y.Y. md. 18/1).

Yurttaşlıktan çıkarmanın sonuçları, ilgili kişi ve onun eş ve çocukları için ayrı ayrı düzenlenmiştir. Buna göre, hakkında yurttaşlıktan çıkarma kararı verilen kişi, yabancılara tanınan haklardan dahi yararlanamayacaktır. Hakkında yurttaşlıktan çıkarma kararı verilen kişiler, artık hangi yolla olursa olsun KKTC yurttaşı olamayacaklar, KKTC'ye bir daha gelemeyeceklerdir.

⁶¹ **Turhan**, (KKTC Yurttaşlık), s. 128.

Kişinin tekrardan KKTC yurttaşı olamaması 403 sayılı eski TVK'da yer alan çıkarmanın sonuçları ile uyumludur. Buna karşılık, 403 sayılı eski TVK hükümlerine göre, hakkında çıkarma kararı verilenlerden ülkeye girişleri uygun görünenler yılda en fazla dört ay Türkiye'de kalabileceklerken⁶², Yasa'ya göre hakkında çıkarma kararı verilen kişiler yabancı dahi sayılmadıkları için, artık ülkeye giriş yapamayacaklardır. Bu kişilerin KKTC'de bulunan mallarının ne olacağı konusunda Yasa'da herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak bu kişiler artık KKTC'de taşınmaz mal edinemeyeceklerdir⁶³.

Çıkarma, cezai nitelik taşıdığı için verilecek kararlarda şahsidir⁶⁴. Bu nedenle hakkında çıkarma kararı verilen kişinin eş ve çocuklarının yurttaşlığı etkilenmez (md. 18/4).

B. KKTC Yurttaşlık Yasa Tasarısı

KKTC'de halen yürürlükte olan Yurttaşlık Yasası, yukarıda da değinildiği üzere, 1993 yılında yürürlüğe girmiştir. Yasanın yürürlüğe girdiği tarihten günümüze kadar geçen süre içerisinde dünya üzerindeki insanların bir ülkeden başka bir ülkeye göç etmeleri hızlanmıştır. Aynı şekilde, KKTC'ye gelen ve buraya yerleşen yabancı sayısında ciddi artışlar meydana gelmiştir. Bu durum, ülkenin nüfus politikasını etkilemiş ve yeni bir yurttaşlık yasası hazırlanması gereği hissedilmiştir. Bu bağlamda, KKTC hükümeti, Yurttaşlık hukukundaki gelişmeleri de dikkate alarak bir "Yurttaşlık Yasa Tasarısı" hazırlamıştır. Tasarı'da yurttaşlığın kaybı, dördüncü bölümde yurttaşlıktan çıkma, çıkarılma, yurttaşlığın iptali ve kaybettirilmesi başlıkları altında düzenlenmiştir. Yurttaşlığın kaybı üst başlığının kullanılmayarak bütün kayıp hallerinin üst başlıkta yer alması dikkat çekicidir.

Tasarı'nın 17, 18 ve 19. maddelerinde çıkma müessesesi düzenlenmiştir. Tasarı'nın 17. Maddesi, yurtdışında doğan ve yurtdışında ikamet edenlerin yurttaşlıktan çıkmasını düzenlemektedir. Buna göre, kişinin yurttaşlıktan çıkabilmesi için 2 temel şart öngörmüştür; Bunlar, ilgili kişinin yurtdı-

⁶² Nomer, (15. Baskı), s. 136.

⁶³ Turhan, s. 140.

⁶⁴ Nomer, s. 135.

şında doğması ve daimi olarak yurtdışında ikamet ediyor olmasıdır. Burada Tasarı'yı hazırlayanlar, Yasa uyarınca yurttaşlık kazanan kişilerden, yurtdışında doğmuş ve KKTC dışında ikamet etmekte olan kişilerin reşit oldukları tarihten itibaren KKTC yurttaşlığından çıkabileceklerini düzenlemiştir. Bu durum, yurtdışında doğan ve ikamet eden kişi ile yurttaşı olduğu devlet arasındaki gerçek bağ yokluğuna dayanmaktadır. Düzenlemede dikkati çeken husus, "özel çıkma hakkı" olarak adlandırılabilir bu durumun sadece yurttaşlığı aslen kazananlara tanınmamış olup sonradan kazananlara da tanınması suretiyle ayrımcılığın ortadan kaldırılmış olduğudur.

Bu iki temel şartın yanında, bu kişilerin başka bir devletin yurttaşı olmaları gerekmektedir. Eğer kişinin başka bir devlet yurttaşlığı söz konusu değilse, özel çıkma yolunu kullanarak KKTC yurttaşlığından çıkamayacak ve ancak, genel çıkma yolunu kullanarak KKTC yurttaşlığından çıkabilecektir. Bu kişiler, yurttaşlıktan çıkma isteklerini yurtdışında iseler ikamet ettikleri ülkedeki KKTC Elçiliği, Konsoloslugu veya Dış Temsilciliği'ne, yurt içinde ise Muhaceret Dairesi'ne bildirdikleri anda KKTC yurttaşlığından çıkmış olurlar.

Genel olarak yurttaşlıktan çıkma, Tasarı'nın 18. ve 19. maddelerde düzenlenmiştir. Buna göre, kişi, reşit ve temyiz kudretine sahip olmak ve mükellef askerlik hizmetini yapmış olmak şartlarını yerine getirdiğinde KKTC yurttaşlığından çıkabilecektir. Mevcut Yasa'daki yurttaşlıktan çıkmaya ilişkin düzenlemede herhangi bir değişiklik yapılmadan söz konusu hüküm, aynen Tasarı'da da yer almıştır.

Tasarı'nın 20. maddesinde yurttaşlığa alınmanın iptali düzenlenmiştir. Buna göre, yurttaşlığa alınma ilgilinin yalan beyanı veya yurttaşlığa alınmasına engel teşkil eden önemli hususları gizlemesi sonucu olmuş ise, yurttaşlığa alınma kararı, Bakanlar Kurulu tarafından iptal edilir. Tasarı'da, Yasa'daki düzenlemeden farklı olarak, kişinin yurttaşlığa alınmasına engel teşkil edecek önemli hususları gizlemesi gerekmektedir. Yurttaşlığa alınmanın iptalinin sonuçlarına baktığımızda Tasarı'da mevcut düzenlemenin aynen korunduğunu görmekteyiz. Buna göre, iptal yolu ile KKTC yurttaşlığını kaybeden kişinin eşi ve çocukları da yurttaşlıklarını koruyamazlar ve yurttaşlığa alınmaları aynı şekilde iptal edilir ve gerekli tescil işlemleri yapılır. Mevcut düzenlemede var olan ve sanki hangi şekilde KKTC yurttaşlığını

kazanmış olursa olsun eşin ve çocukların yurttaşlıklarının da iptal edileceği sonucunu düşünmemize neden olan ifade aynı şekilde korunmuştur. Tasarı hazırlanırken “ilgili kişiye bağlı olarak KKTC yurttaşlığını kazanan eşi ve çocuklarının da yurttaşlıkları iptal edilir” ifadesi metne eklenmiş olsaydı bu karışıklık da ortadan kalkmış olurdu.

KKTC yurttaşlığının kaybettirilmesi, Tasarı'nın 21. Maddesi'nde düzenlenmiştir. Tasarı'da mevcut Yasa'daki şartlar, aynen tekrar edilmiştir. Buna göre, yabancı devletin KKTC'nin menfaatlerine uymayan herhangi bir hizmetinde bulunan, KKTC ile savaş halinde bulunan bir devletin her türlü hizmetinde çalışmaya devam eden ve mükellef askerlik hizmetini yapmak veya yurt savunmasına katılmak için yapılan çağrıya uymayan kişiler hakkında kaybettirme kararı verilecektir. Mevcut Yasa'da olduğu gibi Tasarı'da da bu kişiler hakkında kaybettirme kararı verme konusunda Bakanlar Kurulu'nun takdir yetkisi bulunmamaktadır. Tasarı'da, kaybettirme yoluyla KKTC yurttaşlığını kaybeden kişinin eş ve çocuklarının da yurttaşlıklarını kaybedecekleri düzenlenmiştir. Yurttaşlık hukukunda kaybettirme kararlarının bir nevi cezai nitelik taşıması nedeni ile şahsi olduğu ve sadece ilgili kişi hakkında verilebileceği kabul edilirken, Tasarı'yı hazırlayanların bu yaklaşıma aykırı bir düzenleme getirmesi düşündürücüdür.

Tasarı'nın 22. maddesinde çıkarma müessesesi düzenlenmiştir. Daha önce belirtildiği üzere, çıkarma, yurttaşlık hukukundaki herkesin bir yurttaşlığı olmalı, herkes yurttaşlığını değiştirmede serbest olmalı ve vatansızlık önlenmeli temel prensiplerine aykırı olması nedeniyle eleştirilmiştir. Bu eleştirileri dikkate alan devletler, yurttaşlık kanunlarında çıkarma müessesesine yer vermemeye başlamışlardır. Buna rağmen Tasarı'da halen bir kayıp hali olarak çıkarma müessesesine yer verilmiş olmasını anlamak mümkün değildir. Mevcut Yasa'daki çıkarmaya ilişkin şartlar aynen Tasarı'da da korunmuştur. Tasarı, çıkarmanın sonuçları bakımından Yasa'dan farklı olarak yeni bir düzenlemeye yer vermiştir. Buna göre, çıkarma kararı verilen kişinin eş ve çocuklarının da yurttaşlıklarını kaybedeceklerini düzenlenmiştir. Yurttaşlık hukukunun temel prensiplerine aykırı olan bu yaklaşımı anlamak mümkün değildir.

IV. YURTTAŞLIĞIN KAYBINA İLİŞKİN DÜZENLEMELERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Vatandaşlık hukukunun temel ilkelerinden biri olan “hiç kimse keyfi olarak vatandaşlığından mahrum bırakılmamalıdır” ilkesi, vatandaşlığın kaybının düzenlenmesinde devletleri yönlendirici niteliktedir⁶⁵. Bu bağlamda, KKTC Yurttaşlık Yasası ve Yasa Tasarısı’nda yurttaşlığın irade dışı kaybının söz konusu olduğu yurttaşlığa alınmanın iptali, kaybettirme ve çıkarma durumlarında, yurttaşlığın hangi hallerde ve hangi sebeplerle sona erdirileceğinin açıkça düzenlenmiş olması, keyfiliği önleyici niteliktedir. Öte yandan, idari işlem olarak kabul edilen vatandaşlık kayıp kararlarına karşı yargı yolunun açık olması da keyfiliği önleyecek bir diğer husustur⁶⁶. KKTC Anayasası md. 152/1 (Yüksek Mahkemenin Görev ve Yetkileri)ne ilişkin maddedir ve Yasa md. 22 ve Tasarı md. 28, KKTC yurttaşlığı hakkında idari makamlar tarafından verilen kararlara karşı bu kararlardan etkilenen herkese yargı yoluna başvurma imkânı vermektedir.

Sözleşme’de vatandaşlığın kaybına ilişkin düzenleme yapılırken gözetilmesi gereken birtakım prensipler öngörülmüştür (md. 7/1). Başka bir devletin vatandaşlığını gönüllü olarak kazanmak Sözleşme’ye göre kayıp nedeni teşkil edebilir. Bu gerekçe ne Yasa’da ne de Tasarı’da kayıp nedeni olarak öngörülmemiştir. Böyle bir düzenleme 403 sayılı eski TVK döneminde Türk hukukunda kaybettirme nedeni olarak mevcuttu (TVK. md. 29/1).

Taraf devlet vatandaşlığının bazı hususların gizlenmesi, hileli davranışlar veya yanlış bilgi verilmesi sonucu kazanıldığı hallerde vatandaşlığın kaybının düzenlenebileceğini Sözleşme md. 7/1/b öngörmektedir. KKTC hukukunda “vatandaşlığa alınmanın iptali” olarak düzenlenen bu kayıp hali, hem Yasa’da hem de Tasarı’da yer almaktadır. Buna göre, KKTC yurttaşlığının kazanımı, ilgilinin yalan beyanı veya önemli hususları gizlemesi sonucu vukubulursa, kişiye yurttaşlığı kazandıran kararın iptali gündeme gelmektedir. Bu kayıp halinin neticesinde Yasa’ya göre kişi, yabancıların sahip olduğu haklardan dahi yararlanamazken Tasarı’da bu durum iyileştirilmiş ve yabancılara tanınan haklardan yararlanma imkânı verilmiştir. İptal ile

⁶⁵ **Güngör**, (Sözleşme), s. 234; **Aybay/Özbek**, s. 57.

⁶⁶ **Aybay/Özbek**, s. 57.

ilgili bir diğer sıkıntılı husus ise, eşe ve çocuklara tesiri noktasındadır. Yasa'ya göre, yurttaşlığın doğum yoluyla kazanan çocuklar hariç iptal, eşe ve çocuklara tesir etmektedir. Tasarı'da ise iptal, yurttaşlığı doğum yoluyla kazanan çocuklar da dahil, eşe ve çocuklara tesir etmektedir. Olması gereken, iptale konu olan kişiye bağlı olarak yurttaşlık kazananların yurttaşlıklarını kaybetmeleridir⁶⁷. Halbuki bu düzenlemeler, başka bir yolla dahi olsa KKTC yurttaşlığını kazanmış eş ve çocuğa da iptalin tesir edeceği anlamına gelmektedir. Bu sıkıntının yasa koyucunun ifadede yanlışlık yapmış olmasından kaynaklanıyor olduğunu düşünmek istiyoruz.

Yabancı bir askeri gücün gönüllü askerliğini yapmak Sözleşme'ye göre vatandaşlık kayıp sebebi olarak kabul edilmektedir. KKTC yurttaşlık hukukunda bu gerekçe, kayıp nedeni olarak öngörülmemiştir. Ancak, askerliğe ilişkin bir kaybettirme nedeni hem Yasa'da hem de Tasarı'da yer almıştır. Buna göre, yurt dışında bulunup da mükellef askerlik görevini yerine getirmek için yetkili kılınmış makamlar tarafından usulen yapılacak çağrıya uymayanlar hakkında Bakanlar Kurulu tarafından kaybettirme kararı verilmektedir.

Sözleşme, devletin hayati çıkarlarına ciddi olarak zarar veren davranışlarda bulunmayı da vatandaşlığın kayıp nedeni olarak kabul etmiştir. Yurttaşlığın kaybettirilmesi ve yurttaşlıktan çıkarmaya ilişkin düzenlemelerde bu yaklaşımı yansıtan paralel düzenlemeler yer almaktadır. Yabancı bir devletin KKTC'nin menfaatlerine uymayan herhangi bir hizmetinde bulunma, hem Yasa'da hem de Tasarı'da kaybettirme nedeni teşkil etmektedir. Yurt dışında bulunup da KKTC'nin iç ve dış güvenliğinin aleyhine faaliyette bulunmak, yurttaşlıktan çıkarma nedeni sayılmaktadır. Bu gerekçelerle KKTC yurttaşlığının kaybı, ancak sonradan KKTC yurttaşlığını kazananlar için söz konusu olabilmektedir. Bu haliyle söz konusu metinlerin KKTC yurttaşlığını aslen kazananlarla sonradan kazananlar arasında ayırım yaptığı açıktır. Her ne kadar ilgili düzenlemelerde "yurttaşlığı sonradan kazananlar" ifadesi kullanılmışsa da, kaybettirmeye ilişkin maddeler olan Yasa'nın 17. maddesi ile Tasarı'nın 21. maddesinde yer alan "Kıbrıs'lı Türk baba veya Kıbrıs'lı Türk anadan doğum yoluyla kazanılan yurttaşlıktan hiçbir kişi çıkarılamaz" şeklindeki düzenleme, ayrıca birtakım soru işaretlerine yol açmak-

⁶⁷ **Turhan**, (Yurttaşlık), s. 104.

tadır. Bu noktada AVS md. 5'te yer alan ayrımcılık yasağını hatırlatmakta yarar vardır. Çünkü bu düzenleme, sadece sonradan KKTC yurttaşı olan ana veya babadan soybağı ile KKTC yurttaşlığını kazanan çocuğun kaybettirmeye konu olabileceği anlamına gelmektedir.

Yasa'ya göre, kaybettirme ve çıkarma kararları eşe ve çocuklara tesir etmemektedir. Her ne kadar vatandaşlığın kaybı, bir cezalandırma mekanizması olarak kullanılması kabul görmüyorsa da aslında bu düzenlemeler, cezai niteliktedir ve cezaların şahsiliği ilkesi gereği sadece söz konusu kişiyi etkilemelidir. Yasa'daki bu doğru yaklaşım Tasarı'da terk edilmiştir. Hem kaybettirmenin hem de çıkarmanın eşe ve çocuğa tesir edeceği düzenlenmiştir.

Sözleşme md. 7/f gereği, akit devlet hukukuna uygun olarak çocuğun kanun hükmü icabı doğumla vatandaşlık kazanmasına yol açmış ön şartların çocuk reşit olmadan önce kalkması kayıp nedeni sayılabilmektedir. Bu hususta Yasa md. 6/2 dikkat çekicidir. Buna göre, KKTC'de bulunmuş sahipsiz çocuklar aksi sabit olmadıkça KKTC'de doğmuş sayılırlar. KKTC'de doğmak, doğum yeri ile kazanımın bir koşulu olduğundan bunun aksinin isbatı yurttaşlığın kaybına yol açacaktır. Bu haliyle Sözleşme ile uyum gösteren düzenleme, karinenin aksinin isbatı için bir süre sınırlaması öngörmediği için, yani ergin olma sınırını koymadığı için Sözleşme'den ayrılmaktadır. Süre sınırının olmayışı, hukuki istikrarı zedeleyici niteliktedir⁶⁸. Tasarı'da böyle bir düzenleme mevcut değildir. Çünkü aslen kazanım yolu olarak doğum yeri esasına yer verilmemiştir.

Taraf devletle yurt dışında ikamet eden vatandaşı arasında gerçek bağ yokluğu da Sözleşme'de kayıp nedeni olarak kabul edilmiştir. Buna paralel bir düzenleme, Yasa'nın 4. maddesinde ve Tasarı'nın 17. maddesinde özel çıkma yolu⁶⁹ olarak yer almıştır. Yasa'ya göre, soybağı ile KKTC yurttaşı olup KKTC dışında doğan ve daimi olarak KKTC dışında ikamet edenler, ergin olduktan sonra üç yıl içinde KKTC yurttaşlığından çıkabilirler. Tasarı ise, herhangi bir şekilde KKTC yurttaşlığını kazanmış olan bir kişinin yurt dışında doğmuş olmak ve daimi olarak yurt dışında ikamet etmek koşul-

⁶⁸ Nomer, s. 68-69; Güngör, s. 70.

⁶⁹ Turhan, (KKTC Yurttaşlık), s. 79.

larıyla yurttaşlıktan çıkabileceğini düzenlemiştir. Dikkat edilecek olursa Tasarı'da "özel çıkma hakkı" olarak adlandırılabilir bu durum sadece aslen kazananlara tanınmamış olup sonradan kazananlar da kapsama alınmak suretiye ayrımcılık ortadan kaldırılmıştır.

Sözleşme'de belirtilen ve "vatana bağlılıkla bağdaşmayacak davranışlar" olarak nitelendirilebilecek yabancı bir askeri gücün gönüllü askerliğini yapmak ve devletin önemli menfaatlerine ciddi surette zarar veren fiillerde bulunmak halleri hariç, vatandaşlığın kaybının çocuklara da tesir edebileceği kabul edilmektedir. Bu düzenlemeden anlaşılan, kaybettirme ve çıkarma hariç, diğer kayıp hallerinin çocuğa tesir edebileceğidir. Bu noktada Yasa ve Tasarı'nın Sözleşme ile ters düştüğü rahatlıkla söylenebilir. Yukarıda belirtildiği üzere, çıkarma ve kaybettirmenin çocuklara da tesir ediyor olması ve iptalin yurttaşlığı kişiye bağlı kazanmayan çocukları da kapsayacak şekilde düzenlenmiş olması bunun göstergesidir. Sözleşme'deki düzenlemenin KKTC hukukunda çıkma çocuğa tesir etmediği için, uygulama imkânı bulması mümkün değildir.

Sözleşme md. 7/3 gereği, vatandaşlığın iptali hariç, diğer tüm kayıp hallerinde kişinin vatansız kalmamasına özen gösterilmelidir. Bu noktada şunu belirtmek gerekir ki, Yasası ve Tasarı, kaybettirme ve çıkarma yoluyla kayıplarda kişinin vatansız kalıp kalmayacağını dikkate almamaktadır. Ancak, çıkma yoluyla yurttaşlığı kaybedebilmek için kişinin başka bir devlet vatandaşlığının olması gerektiği düzenlenmiştir.

Sözleşme md. 8, iradi olarak vatandaşlığın kaybını düzenlemektedir. Buna göre, taraf devlet iç hukukunda çıkmanın sadece yurt dışında ikamet eden vatandaşlara tesir edebileceğini düzenleyebilir. Gerek Yasa gerekse de Tasarı, benzer bir düzenleme içermektedir. Yukarıda belirtildiği üzere, yurt dışında ikamet edenlere, diğer bazı koşulları sağlamaları halinde, özel çıkma imkânı sağlanmıştır. İster genel, ister özel çıkma yoluyla KKTC yurttaşlığından ayrılmak için kişi başvurmuş olsun, muhakkak yabancı devlet vatandaşlığı olmalıdır ki kendisine çıkma belgesi verilsin. Diğer bir ifadeyle, Sözleşme'nin "vatansızlık önlenecektir" ilkesine uygun olarak başka bir devlet vatandaşlığı olmayanların çıkma yoluyla vatansız kalmaları engellenmiştir.

SONUÇ

KKTC, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin tarafı olmamakla beraber çalışmamızda, vatandaşlık hukuku açısından önemli bir belge olan Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ışığı altında KKTC Yurttaşlık Yasası ve KKTC Yurttaşlık Yasa Tasarısı'nda düzenlenen yurttaşlığın kaybı konusu ele alınmıştır. Tasarı'da yurttaşlığın kaybı, dört başlık altında toplanmıştır. Bunlar; yurttaşlıktan çıkma, yurttaşlıktan çıkarılma, yurttaşlığın iptali ve yurttaşlığın kaybettirilmesidir.

Yurttaşlık hukukunun genel prensiplerinden birisi olan “herkes yurttaşlığını değiştirmede serbest olmalıdır” ilkesine uygun olarak, Tasarı'nın 17. 18. ve 19. maddelerinde yurttaşlıktan çıkma müessesesi düzenlenmiştir. Tasarı, çıkma müessesesini yurtdışında doğan ve yurtdışında ikamet edenlerin yurttaşlıktan çıkması ve genel olarak yurttaşlıktan çıkma olarak ikiye ayırmıştır. Yani, yurtdışında doğan ve yurtdışında ikamet edenlerin yurttaşlıktan çıkması ile düzenlenmek istenen aslında yurttaşlığın “seçme hakkı” ile kaybı müessesesidir. Bu nedenle, madde başlığının seçme hakkı ile KKTC yurttaşlığının kaybı şeklinde ve yurttaşlıktan çıkma müessesesinden ayrı olarak düzenlenmesi daha doğru olacaktır. Sözleşme'deki taraf devletlerin vatandaşlıktan çıkma hakkını tüm vatandaşlarına değil sadece yurtdışında doğan ve yurtdışında ikamet eden vatandaşlarına bahsedebileceğine yönelik bir düzenlemeye Tasarı'da yer verilmesi olumlu bir yaklaşımdır.

KKTC hukukunda “vatandaşlığa alınmanın iptali” hem Yasa'da hem de Tasarı'da yer almaktadır. Bu kayıp halinin neticesinde, Yasa'ya göre haklarında vatandaşlığa alınmanın iptali kararı verilen kişinin yabancıların sahip olduğu haklardan dahi yararlanamayacağına ilişkin düzenleme doğru bir düzenleme değildir. Buna karşılık, Tasarı'da bu durum, iyileştirilmiş ve haklarında kaybettirme kararı verilen kişilere yabancılara tanınan haklardan yararlanma imkânı verilmiştir. İptal kararının hukuki sonuçları Tasarı'nın 20. maddenin b fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, iptal yolu ile KKTC yurttaşlığını kaybeden kişinin eşi ve çocukları da yurttaşlıklarını koruyamazlar ve yurttaşlığa alınmaları aynı şekilde iptal edilir ve gerekli tescil işlemleri yapılır. Yasa Tasarısı'nda bu düzenleme uyarınca ilgili kişinin yurttaşlığı iptal edildiğinde eşi ve çocuklarının yurttaşlığı da iptal edilecektir. Bu düzenleme, yerinde bir düzenleme değildir. Çünkü, hakkında yurttaşlığa

alınma kararının iptaline karar verilen kişinin eşi ve çocukları, o kişiye bağlı olmaksızın KKTC yurttaşlığını kazanmış olabilirler. Ayrıca, ilgili kişinin KKTC yurttaşlığını kazanmasından sonra doğmuş çocukları da, soybağı esasına göre KKTC yurttaşlığını kazanmış olabilirler. Aslında buradaki düzenlemenin “yurttaşlığa alınma kararı, ilgili kişiye bağlı olarak KKTC yurttaşlığını kazanan eş ve çocuklar hakkında da uygulanır” şeklinde olması, yurttaşlık hukuku açısından daha doğru olacaktır.

Yasa’ya göre, kaybettirme yoluyla KKTC yurttaşlığını kaybeden kişinin eş ve çocukları, yurttaşlıklarını korumaya devam edebileceklerdir. Buna karşılık Tasarı, KKTC yurttaşlığını kaybeden kişinin eş ve çocuklarının yurttaşlıklarını kaybedeceklerine ilişkin düzenlemeye yer vermiştir. Vatandaşlık hukukunun genel prensiplerine baktığımızda devletler, kaybettirme kararlarını sonradan vatandaş yaptıkları kişileri ülkelerine karşı yaptıkları hizmet ve eylemler nedeniyle o kişiyi cezalandırmak amacıyla vermektedirler. Bu nedenle, kaybettirme kararlarının şahsi olması gerekmektedir. Çünkü, devletin menfaatine uymayan herhangi bir hizmette bulunan, devletin savaş halinde olduğu devletin her türlü hizmetinde bulunan ve askerlik ödevini yerine getirmek için çağrılan ve bu çağrılara uymayan o kişinin kendisidir. Kişinin eşinin ve çocuklarının bu hizmetlerle herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır. Cezaların kişisel olması ilkesi sebebiyle kaybettirme kararlarının eş ve çocukları kapsamaması gerekirken Tasarı’da bu düzenlemeye yer vermek yerinde olmamıştır.

Tasarı’daki bir diğer kayıp hali ise yurttaşlıktan çıkarılmadır. Yurttaşlıktan çıkarılma müessesesi, milletlerarası kongrelerde, insan haklarına aykırı ve vatansızlığı özendirici bir düzenleme olması nedeniyle çokça eleştirilmiştir. Ancak, bazı devletler, bu müesseseye kanunlarında yer vermeye devam etmişlerdir. KKTC’deki mevcut yurttaşlıktan çıkarma müessesesi, 403 sayılı eski Türk Vatandaşlığı Kanunu’ndan aynen alınmıştı. Ancak, Türkiye 2009 yılında 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nu kabul etmiş ve yeni kanunda dünya genelindeki eğilime paralel olarak yurttaşlıktan çıkarma müessesesine yer vermemiştir. Şunu belirtmek gerekir ki, zaten çıkarma ile kaybettirme müessesesindeki düzenlemeler birbirine benzemektedir. Bu nedenle dünya genelinde kabul gören yurttaşlık hukuku esasları da dikkate alınarak yurttaşlıktan çıkarma müessesesine Tasarı’da yer verilmesi daha uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aybay**, Rona/**Özbek**, Nimet: Vatandaşlık Hukuku, 4. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015.
- Aykaç**, Alper Can: “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.:77, Ankara 2008, s. 359-383.
- Berki**, Osman Fazıl: “Vatansızlık”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 5, S.: 1, Ankara 1948, s. 167-192.
- Doğan**, Vahit: Türk Vatandaşlık Hukuku, Savaş Yayıncılık, Ankara 2015.
- Dolunay**, Ayhan: “Vatandaşlık Hukuku Temel İlkelerinin Türk Hukuku ve Kıbrıs Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.: 122, Ankara 2016, s. 369-416.
- Erdem**, Bahadır: Türk Vatandaşlık Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Ersen Perçin**, Gizem: “Kuzey Kıbrıs Türk Vatandaşlık Hukuklarına İlişkin Bir Karşılaştırmalı Hukuk Çalışması”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.: 27, Temmuz 2016, s. 215-244.
- Güngör**, Gülin: “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi” (Sözleşme), Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ’a Armağan, C.: 17-18, S.: 1-2 (1997-1998), s. 229-250.
- Güngör**, Gülin: Tabiiyet Hukuku (Tabiiyet), 3. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2015.
- Nomer**, Ergin: “Türk Vatandaşlık Hukukunun Genel İlkeleri”, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Alanında Gelişmeler, (Bilimsel Toplantı), İstanbul 24-25 Eylül 1998.
- Nomer**, Ergin: Türk Vatandaşlık Hukuku, Filiz Kitabevi, 21. Baskı, İstanbul 2015.
- Öztürk**, Necla: “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın İrade Dışı Kaybı Yollarına Yaklaşımı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.: 73, Ankara 2007, s. 95-131
- Sarıca**, Murat/**Teziç**, Erdoğan/ **Eskiyurt**, Özer: Kıbrıs Sorunu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1975.

- Tanrıbilir**, Feriha Bilge: “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku” (Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi), Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Ergin Nomer’e Armağan, C.: 22, S.: 2 (2002), s. 791-818.
- Tanrıbilir**, Feriha Bilge: “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kaybına İlişkin Hükümleri”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.: 76, Ankara 2008, s. 27-63.
- Turhan**, Turgut, KKTC Yurttaşlık Hukuku, (KKTC Yurttaşlık): Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2002.
- Turhan**, Turgut: “Kıbrıslı Türkler’in Vatandaşlığının Kısa Tarihi” (Kıbrıslı Türkler), Ada Yazıları, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2010.
- Turhan**, Turhan/**Tanrıbilir**, Feriha Bilge: Vatandaşlık Hukuku Ders Notları, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.
- Uluocak**, Nihal: Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Yurttaşlık Kanununa İlişkin Kritik İnceleme, Kıbrıs Türk Federe Devletinin Milletlerarası Hukuka İlişkin Bazı Sorunları, Sempozyum 6-7 Mayıs 1982, İstanbul 1983.
- Vatansever**, Müge: “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 12, Özel S., 2010, s. 1487-1530 (Basım Yılı: 2012).
- Zimmermann**, Andreas: Council of Europe: European Convention on Nationality, Introductory Note, International Legal Materials, Vol 37(1998), S. 1-2.

